

Brief-6. 15 december 2006.

"Hoe laat ben je dan aangekomen? Ik heb om 10 uur nog gebeld naar het gastenhuis, want ik werd al wat ongerust ja! Maar toen zeiden ze dat je er nog niet was!" Nee, maar ik had de laatste vlucht uit Bali, en was er pas om 12 uur. "Oh! Maar hoe ben je toen zo laat nog van het vliegveld naar de stad gegaan?" Nou, gewoon, met een taxi. "Toch wel een Bluebird, he?" Bluebird is het grootste en meest betrouwbare taxi-bedrijf in Jakarta; ibu Amsi drukt ons altijd op het hart om toch vooral geen andere taxi's te nemen, want dat is volgens haar niet veilig. Ik beken aarzelend dat het geen Bluebird was. "Wat voor één dan?" Nou, er staan dan zoveel lui die je vragen of je vervoer nodig hebt, en daar heb ik er één van genomen, zo'n mini-van, zonder meter, maar met vooraf afgesproken prijs. "Oh, maar dat is taxi-gelap, ja! ('zwarte' taxi) Dat is helemaal niet veilig, hoor! En zat je daar dan alléén in?" Ja, gewoon alleen. "Nou, jij durft wel hoor! Maar: 'die God bewaart is wèl bewaard', zo is het toch?" Ja, inderdaad. En ik ben al blij dat ze het zo opneemt. Maar ibu Amsi is nog niet klaar: "Ja, maar je moet natuurlijk wèèl voorzichtig zijn!" Nou, die kan ik dan in mijn zak steken! Een lesje gereformeerde dogmatiek in de praktijk: vast vertrouwen op de leiding en bescherming van God, maar tegelijk ook de volle nadruk op je eigen verantwoordelijkheid. Heel anders dan het fatalistische "Insh'Allah" (als God het wil) van de Islamitische grootvader van ibu Amsi, over wie ze me later deze week vertelt.



Jakarta. Wat een verschil met Abio op Seram, of Hambawutang en Wera op Sumba! Maar Paulus zal op zijn reizen ook zulke contrasten hebben ontmoet: het verschil tussen bijvoorbeeld Lystra in het binnenland van Turkije en de havenstad Korinthe was vast net zo groot! Deze laatste week breng ik hier voor een groot deel in taxi's door. Grofweg geschat zo'n 14 uur in 4 dagen. De meeste tijd daarvan rijden we in stroperige files - het verkeer in deze stad met zo'n 25 miljoen inwoners, 2,5 miljoen auto's en 6 miljoen scooters en motoren (en daarbij nog eens alles wat er dagelijks van buiten naar de stad komt) is geen onverdeeld

genoegen. Vaak houd je je hart vast, maar steeds gaat alles weer goed, en ik krijg opnieuw bewondering voor de zekerheid waarmee ze hun auto op centimeters (of millimeters!) langs gaten in de weg, door veel te nauwe gangen, en tussen al het andere verkeer door weten te wringen. Eén keer tref ik een chauffeur die telkens wegdommelt - elke keer als de file weer een stukje optrekt moet ik hem aanstoten. Dat is niet leuk meer! Maar ook dan kom ik veilig waar ik wezen moet. Die God bewaart...

Ik ga een aantal boekwinkels bij langs, koop een hele stapel nieuwe uitgaven, voor onze Litindo-bibliotheek in Zwolle. Hopelijk wordt de koffer niet te zwaar! Gelukkig mag ik 30 kilo meenemen. Ook ga ik op bezoek bij dr. Daulay, sinds vorig jaar de secretaris-generaal van de PGI, de Indonesische Raad van Kerken, waarbij tegen de 80 (!) verschillende protestantse denominaties zijn aangesloten. Daar zitten onze kerken niet bij. Maar dat is nog



geen reden om geen contact te zoeken! Ik heb hem in september voor het eerst ontmoet op een vergadering in Duitsland, en toen heeft hij me gevraagd om in Jakarta eens een keer langs te komen. Het blijkt juist zijn verjaardag te zijn, en zijn vrouw is er ook. Hij geeft me het adres van een mij nog onbekende christelijke uitgeverij, die voor ons wellicht interessant kan zijn - hij belt zijn contact daar meteen even op om mij alvast bij hem te introduceren. En als hij wat later de voorzitter van PGI

langs ziet lopen, roept hij hem even en stelt hij ons aan elkaar voor. Dat is Yewangoe, afkomstig uit de 'synodale' gereformeerde kerken op Sumba, een bekende figuur in de kerken van Indonesië. We praten even met elkaar. Weer een nieuw contact erbij voor Litindo. Na de eerste aarzelande stappen naar de ons toen nog totaal onbekende uitgeverwereld in Jakarta, ruim 10 jaar geleden, is ons netwerk hier in Indonesië wel enorm uitgegroeid. In het hotel in Ambon ontmoette ik aan het ontbijt een andere Indonesische gast, die predikante in Amstelveen bleek te zijn. Toen ik haar vertelde dat ik me bezig hield met het schrijven en vertalen van theologische boeken, reageerde ze tot mijn verrassing meteen: "O, u bedoelt Litindo!" Kijk, daar wordt je dan best even stil van. Binnen onze eigen kerken in Nederland moet je het nog maar al te vaak helemaal uitspellen... Maar ja, onze boeken liggen in Nederland dan ook niet in de boekwinkels. Hier wel. In Gramedia, de grootste algemene boekenzaak van Jakarta, zag ik de boeken van Van Bruggen. En in een - uiteraard veel kleinere - winkel in Ambon-stad lagen ook al stapeltjes van verschillende van onze uitgaven. Van de 22 titels die Litindo heeft uitgebracht zijn er naar schatting intussen ook al zo'n 100.000 verkocht. Zo langzamerhand staan we in Indonesië op de kaart! Ik heb dan ook 11 kaarten van Indonesië in mijn koffer. Voor de 11 classiskerken van Groningen die het werk van Litindo dragen. Het wordt tijd om op de plaats van de vergeelde kaarten van het Boven-Digoel gebied op Irian Jaya (het vroegere zendingsterrein van ook de Groninger kerken) iets anders neer te hangen!

En ondertussen werkt ibu Amsi met haar ruim 70 jaar al weer aan een volgende vertaling: Geestrijk Leven. "Dat is echt gereformeerd! Maar het is wel erg moeilijk, hoor!" Ik reageer dat Van Bruggen toch zeker wel moeilijker was, maar dat ontkent ze met nadruk. Het komt volgens haar omdat dit boek in zo modern Nederlands is geschreven. Neem nou deze zin: "Gods verkiezing van eeuwigheid zoekt een weg in de tijd"... Ja, dat is inderdaad lastig; als je

zo iets letterlijk vertaalt, klinkt het in het Indonesisch van geen kanten, en snapt ook niemand er iets van. In zo'n geval moet je eerst voor jezelf in eigen woorden formuleren wat er precies mee bedoeld wordt, om er dan vervolgens gewoon een heel nieuwe zin van te maken. "Maar dat durf ik toch niet zo goed hoor!" Onlangs is ze ernstig ziek geweest, en heeft ze een aantal dagen in het ziekenhuis gelegen. "En toen ik daar kwam was de dokter er eerst ook nog niet, en toen werd ik opeens weer heel erg naar, helemaal rillen en zo (koortsstuipen?), en een heel stel verpleegsters in paniek om mijn bed, infuus, en allerlei andere dingen, zó raar!, ik dacht echt dat ik dóód ging, hoor! Ja, ècht! En dat zou toch erg zijn, zo zonder de dokter het hoekje om!" Met haar zoon had ze toen al afgesproken dat die de rest van dat boek maar moest vertalen, als ze zou overlijden. Maar gelukkig, nu is ze weer beter, en wil ze het natuurlijk graag zelf doen. Want ze geniet er echt van! Ze leest een paar zinnen voor: "Dat is mooi, toch? Echt gereformeerd!"

Ze woont alleen met een hulp. Haar man, een theoloog die docent was aan de Theologische opleiding in Jakarta, is al lang geleden overleden. Haar kinderen zijn ook allemaal al de deur uit. Haar jongste zoon is er net, als ik bij haar op bezoek kom. Die is getrouwd met een Islamitisch meisje, vertelt ze me later. Was ze het natuurlijk helemaal niet mee eens, maar hij heeft toch doorgezet. Het is een stoer type, een zware ketting hangt aan zijn broek, je zou hem zóó op een Harley Davidson zetten. "Hij is echt mijn zorgenkindje", zegt Amsi, "maar dan is hij ook Góds zorgenkindje, toch?!" Als ik tegen acht uur "s avonds weer in de taxi stap - een Bluebird! - zwaait ze me uit. Een prachtig mens, die ibu Amsi!

Ik ben bijna klaar om te vertrekken. De koffer is gepakt. Vanmorgen nog één bezoek, en dan stap ik vanmiddag op het vliegtuig Nederland. De reis zit er weer op. Zes weken zijn voorbij gevlogen - een stuk sneller dan dat je thuis zit te wachten tot de ander terugkomt! Het was een lange reis met veel verschillende indrukken. Lesgeven op het mondaine vakantie-eiland Bali, en op een door burgeroorlog gehavend Ambon. Ontmoetingen met predikanten en ouderlingen hoog in het afgelegen bergland van Seram. Preken in verschillende plaatsen op Ambon, Seram, en Sumba, afgelopen zondag nog in de gemeente van Wera op de naar water smachtende kustvlakte van Sumba - het regenseizoen is al een maand over tijd. En komende zondag zit ik weer gewoon in Wezep... Bij elk afscheid vraagt men mij met nadruk om de hartelijke groeten over te brengen. Aan Dineke en de kinderen - ook al hebben ze die nog nooit gezien. Aan de mensen van Litindo - die ze in sommige gevallen wel eens ontmoet hebben. En ook aan de kerk waar ik vandaan kom. En daarmee wil ik deze brieven-serie dan ook besluiten, in de traditie van Paulus: U groeten de heiligen die in Indonesië zijn! Gemeenschap der heiligen...

Ik denk nog even terug aan die predikanten in de bergen van Seram. Als we weer op stap gingen naar een volgend dorp, en ik "s morgens zo de deur uit wilde stappen, werd ik teruggeroepen: "Kita dulu danken, ya?" - eerst danken, samen met de ouderlingen en de mensen die met me mee zouden gaan! Danken voor de ontmoeting die we van de Here kregen, en vragen of Hij ons wil bewaren op de tocht van die dag. En bidden voor de achterblijvers. A Dieu: die God bewaart is wèl bewaard!

